

KOPIA

BESLUT

LÄNSSTYRELSEN

Västerbottens län
Länsantikvarien

1985-06-24

11.392-309-82

Byrådirektör
G Johansson

Byggnadsminnesförklaring av huvudbyggnaden, flygeln med gamla lanthandeln samt lusthuset vid Dalkarlså herrgård på fastigheten Dalkarlså 10:2 i Bygdeå socken, Robertsfors kommun (5 bilagor)

Fråga om byggnadsminnesförklaring väcktes den 23 februari 1982. Riksantikvarieämbetet delar länsantikvariens uppfattning att anläggningen representerar så högt kulturhistoriskt värde att en byggnadsminnesförklaring är väl motiverad.

Byggnadsnämnden i Robertsfors kommun har ingen erinran mot en byggnadsminnesförklaring.

Robertsfors kommun i egenskap av fastighetsägare har genom beslut den 23 januari 1985 godkänt en byggnadsminnesförklaring med föreslagna skyddsföreskrifter.

./.

Dalkarlså herrgård, vars historia och utseende framgår av bilaga, tillhörde släkten Häggström, som under 1800-talet drev ett av de mest betydande företagen i södra Västerbotten. Deras verksamhet startade med handel, men utökades under Erik Häggström d ä och d y med skeppsbyggeri, rederi och bruksrörelse - företaget var delägare i ett flertal bruk, kvarnar och sågverk.

Efter Erik Häggström d y:s död 1874 råkade företaget snart i konkurs. Dottern Ulrika bodde kvar i herrgården till sin död 1928. Hon donerade Dalkarlsågården och en del av dess inventarier till Västerbottens landsting.

Till gården hörde ett omfattande jordbruk. Landstinget inrättade därför Dalkarlså till en lanthushållsskola 1939. Därvid revs de äldre ekonomibyggnaderna och nya byggnader med förläggning och undervisningslokaler uppfördes med fin anpassning till herrgårdens båda boningshus, vilka rustades upp för att återanvändas i skolans verksamhet.

Från den Häggströmska epoken finns i dag tre byggnader kvar: själva herrgårdsbyggnaden, uppförd 1849, det äldre bostadshuset med välbevarad lanthandel samt ett lusthus. Huvudbyggnadens välutförda panel i senempir är ett representativt exempel på den byggnadstyp de norrländska handels- och brukspatronerna

Postadress
901 86 UMEÅGatuadress
Storgatan 71 BTelefon
090-10 70 00Postgiro
3 51 94 - 0

brukade uppföra vid sina gårdar vid 1800-talets mitt. Den äldre manbyggnaden med dess välbevarade interiör illustrerar en del av den rörelse som här bedrevs. Tillsammans med parkanläggning och gårdsplan ger husgruppen en föreställning om hur livet tedde sig vid gården då den var centrum för handel, sjöfart och bruksrörelse i trakten.

Mot denna bakgrund finner länsstyrelsen att huvudbyggnaden, flygeln med gamla lanthandeln och lusthuset vid Dalkarlså herrgård på fastigheten Dalkarlså 10:2 i Bygdeå socken, Robertsfors kommun, uppfyller villkoren enligt 1 § byggnadsminneslagen (SFS 1960:690, senaste lydelse 1976:440) och förklarar härmed byggnaderna som byggnadsminne.

Länsstyrelsen meddelar enligt 2 § samma lag följande skyddsföreskrifter.

Byggnadsminnesförklaringen omfattar huvudbyggnaden (a), flygeln med gamla lanthandeln (b) och lusthuset (c), samtliga markerade med raster på bifogade situationsplan.

Skyddade delar

- . Byggnaderna får inte rivas eller flyttas.
- . Byggnaderna får inte till det yttre byggas om eller på annat sätt förändras. Skadade delar i panelen ersättes av nya med samma utförande och utseende.
- . I flygelbyggnaden (byggnad b) får ingrepp i befintlig rumsindelning och stomme inte göras i handelsboden och övriga rum som markerats på bifogad planritning. Inte heller får ingrepp göras i den fasta inredningen.

Underhåll

- . Byggnaderna ska underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten ska utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Samråd i vård- och underhållsfrågor ska ske med länsstyrelsen.

Kringliggande område

- ./.
- . Det område kring byggnaderna som på bilagda karta avgränsats med punktlinje ska hållas i sådant skick, att byggnadernas utseende och karaktär inte förvanskas.

Länsstyrelsen kan ge tillstånd till ändring av byggnadsminnet i strid mot meddelade skyddsföreskrifter om det måste ske för att byggnaden ska vara till nytta eller om eljest särskilda skäl föreligger.

1985-06-24

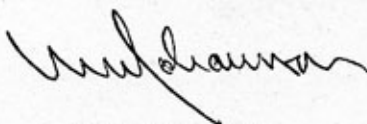
11.392-309-82

Länsstyrelsen erinrar också om bestämmelserna i 53 § byggnadsstadgan att tomt ska hållas i vårdat skick och 50 § samma stadga att byggnad ska underhållas så, att hållfastheten inte äventyras samt brandfara, sanitär olägenhet eller vanprydnad inte uppkommer.

Enligt 14 § lagen om byggnadsminnen gäller detta beslut omedelbart, även om det överklagas.

./. Detta beslut kan överklagas hos kammarrätten, se bilaga.

I detta ärende har länsstyrelsens styrelse beslutat.



Sven Johansson


Karin Eriksson

Bilagor

Byggnadsbeskrivning (bil 1)
Situationsplan (" 2)
Planritning (" 3)
Fotografier (" 4)
Besvärshänvisning (" 5)

Kopia till

riksantikvarieämbetet och statens historiska museer för ev
överklagande (3 ex), delgivningskvitto
byggnadsnämnden, rek
kulturnämnden
Västerbottens museum
Bygdeå hembygdsförening, rek + mb
planenheten
länsantikvarien
kammarrätten i Sundsvall för lagkraftbevis
inskrivningsmyndigheten, rek (efter laga kraft)
fastighetsregistermyndigheten, rek (efter laga kraft)
riksantikvarieämbetet, byggnadsminnesregistret (efter laga kraft)
Västerbottens museum (efter laga kraft)
handlingarna + besvärshänvisning

Byggnadsminnesförklaring av huvudbyggnaden, flygeln med gamla lanthandeln samt lusthuset vid Dalkarlså herrgård på fastigheten Dalkarlså 10:2 i Bygdeå socken, Robertsfors kommun

Historisk bakgrund

Till hemmanet Dalkarlså nr 2 flyttade 1817 en handelsman från Umeå, Johan Häggström. Han startade här handelsrörelse, som övertogs och utvecklades av son och sonson, Erik Häggström d ä och d y.

Erik Häggström d ä satsade tidigt på sågverksrörelse och skeppsbyggeri. Han anlade ett skeppsvarv på Englandsskäret och byggde där mindre segelfartyg för inrikesfart samt större fartyg för utrikesfart. Från Dalkarlså gick årligen 6-7 fartyg med export av trävaror och tjära till Medelhavsländerna, England och Frankrike. I retur hemfördes varor som såldes i handelsboden i Dalkarlså, t ex salt, kryddor, tobak, kaffe, säd, örter och såpa.

Häggströmarna ägde även del i Strömbäcks glasbruk, Håknässågen med dess varv samt Johannisfors järnbruk.

Sonen Erik Häggström d y övertog rörelsen omkring 1850 och under hans ledning anlades 1855 ett varv på Prästskäret. Det sista fartyget sjösattes där 1883. Då hade de båda varven tillsammans byggt 22 fartyg. Erik Häggström d y vidareutvecklade företaget i alla dess grenar, men efter hans död 1874 fanns ingen kompetent efterträdare utan firman försattes i konkurs 1877.

Dottern Ulrika Häggström bodde kvar i herrgården till sin död 1928. Hon skänkte gården till Västerbottens landsting, som drev lanthushållsskola här åren 1940-82.

Beskrivning av byggnaderna

1. Huvudbyggnaden (Herrgården)

Timrades upp 1849 och försågs med en detaljerad panel med detaljer i empiri stil, ritad av komminister J A Linder, Backen. Denne anlätades flitigt av såväl stadsborna i Umeå och Skellefteå som av såg- och bruksägare i Västerbotten vid denna tidpunkt.

Byggnaden vilar på stensockel och är uppförd i en våning med vindsvåning, som endast delvis var inredd för början. Ombyggnaden till lanthushållsskola omkring 1940 innebar vissa för-

1985-06-24

11.392-309-82

ändringar i rumsindelningen och inredningen. Även om de nya inslagen utförts med pietet och känsla för gårdens kulturhistoriska kvalitéer, har efter ägarnas uttalade önskemål interiören inte belagts med skyddsföreskrifter vid byggnadsminnesförklaringen. Beskrivningen omfattar därför endast byggnadens exteriör.

Panelen består av liggande handhyvlade kälspontade bräder, målade med gul linoljefärg. Knutarna är utformade som pilastrar. Mittpartiet framdraget och krönt med fronton. Krysspostfönster. Takmaterialet är i dag tvåkupigt tegel. Från början hade huset paptak, som byttes till spåntak ca 1858.

Förstukvisten omgjord omkring 1940.

2. Flygeln med gamla lanthandeln, även kallad Gammelgården

Gammelgården var det äldre boningshuset, troligen uppförd omkring 1817. I den västra änden finns lanthandeln och därtill hörande kontor och andra rum bevarade i ursprungligt skick. Hur länge handelsboden legat här är inte utrett, men troligen daterar sig handelsboden från omkring 1850, då den nya herrgården stod färdig.

Byggnaden har timmerstomme och vilar på stensockel. Den är klädd i gulmålad locklistpanel med vita detaljer. Välbevarad portal och dörr vid ingången till handelsboden. Denna byggnad har också äldre fönsterbågar bevarade. Taket är numera täckt med rött tegel.

3. Lusthus

Två lusthus fanns tidigare vid gården. De daterade sig troligen från omkring 1850. Båda var i mycket dåligt skick, då anläggningen restaurerades. Det norra som stod över vinkällaren revs, medan det södra upprustades. Det är åttkantigt och klätt med stående bräder. Taklisten har konsoler. Lusthuset täckt med tälttak av papp krönt med en knopp av trä. Fasaden är målad i grått med vita detaljer.

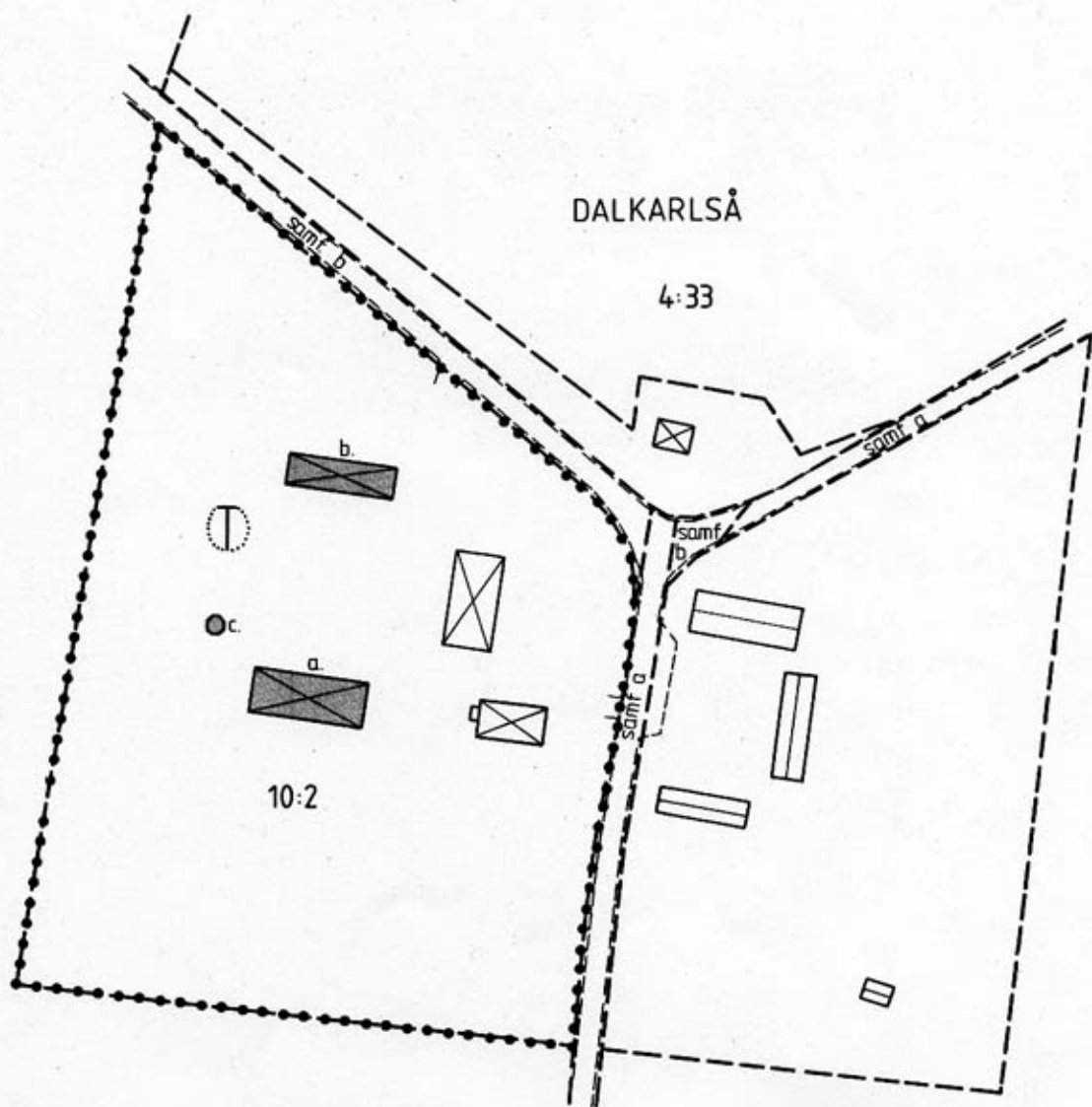
Park och gård

Kring herrgårdsbyggnaden anlades en park efter ritning av J A Linder. Flera träd som då planterades står fortfarande kvar, bl a björkar, lönnar, cembratallar och granar. En stor trädgård har legat i anslutning till parken mot söder och utnyttjats flitigt under den period då landstinget drev lant-hushållsskola här.

I gårdsplanens nordvästra hörn ligger en stenkällare på vilken det norra lusthuset tidigare legat.

Hela området gör i dag ett mycket vårdat intryck. Såväl byggnaderna som parken och trädgården togs väl omhand under den period skolan fungerade som lanthushållsskola.

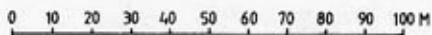
BYGGNADSMINNESFÖRKLARING AV HUVUDBYGGNADEN, FLYGELBYGGNADEN
OCH LUSTHUSET PÅ FASTIGHETEN DALKARLSÅ 10:2 I BYGDEÅ
SOCKEN, ROBERTSFORS KOMMUN



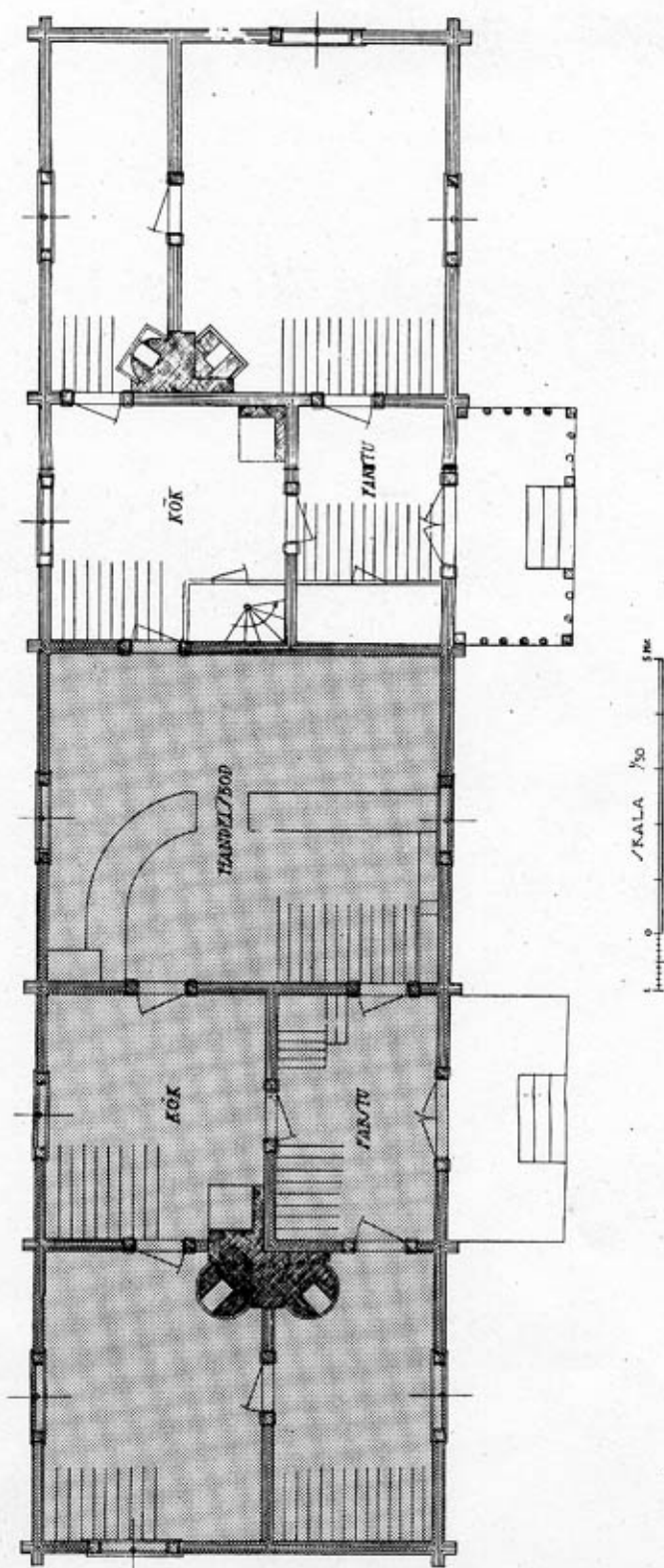
●●● Gräns för skyddsområde kring byggnadsminne

■ Byggnad som åtnjuter skydd enligt byggnadsminneslagen

- a.) Huvudbyggnaden (herrgården)
- b.) Flygeln med gamla lanthandeln,
även kallad Gammelgården
- c.) Lusthuset



BYGGNADSMINNESFÖRKLARING AV VISSA RUM I FLYGELBYGGNADEN (BYGGNAD B)
PÅ FASTIGHETEN DALKARLSÅ 10:2 I BYGDEÅ SOCKEN, ROBERTSFORS KOMMUN



HANDEL/BODEN GRUNDPLAN

■ Interiör skyddade enligt
byggnadsminneslagen

Huvudbyggnaden, flygeln med gamla lanthandeln samt lusthuset
vid DALKARLSÅ HERRGÅRD på fastigheten Dalkarlså 10:2 i Bygdeå
socken, Robertsfors kommun, Västerbottens län

Fotobilaga inför byggnadsminnesförklaring

Fotograf: Richard Artursson, Västerbottens museum

Tid: 25 april 1985

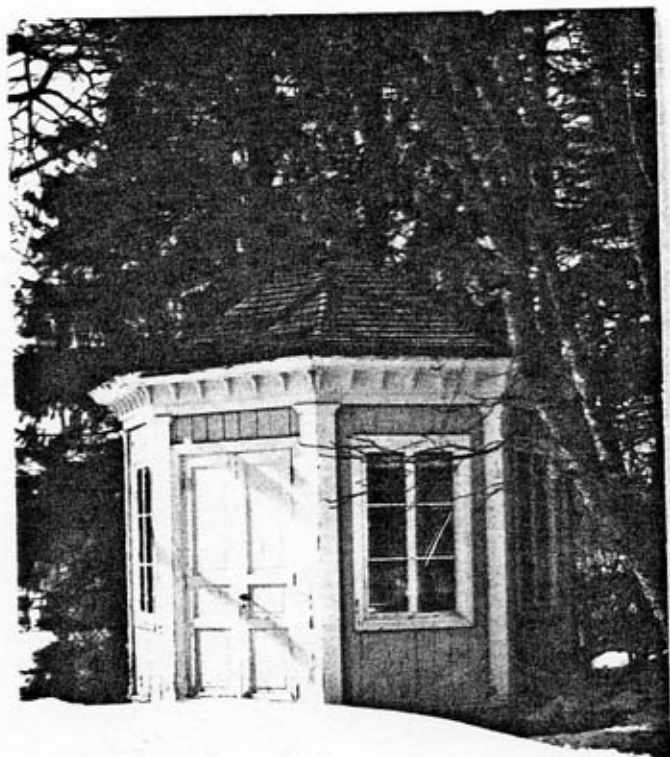
Neg: Förvaras i Västerbottens museum



Huvudbyggnaden från norr



Huvudbyggnadens entré mot norr



Lusthuset



Flygeln med lanthandeln, den s k Gammelgården från söder

Byggnadsminnesförklaring av huvudbyggnaden, flygeln med gamla lanthandeln samt lusthuset vid Dalkarlså herrgård på fastigheten Dalkarlså 10:2 i Bygdeå socken, Robertsfors kommun

Historisk bakgrund

Till hemmanet Dalkarlså nr 2 flyttade 1817 en handelsman från Umeå, Johan Häggström. Han startade här handelsrörelse, som övertogs och utvecklades av son och sonson, Erik Häggström d ä och d y.

Erik Häggström d ä satsade tidigt på sågverksrörelse och skeppsbyggeri. Han anlade ett skeppsvarv på Englandsskäret och byggde där mindre segelfartyg för inrikesfart samt större fartyg för utrikesfart. Från Dalkarlså gick årligen 6-7 fartyg med export av trävaror och tjära till Medelhavsländerna, England och Frankrike. I retur hemfördes varor som såldes i handelsboden i Dalkarlså, t ex salt, kryddor, tobak, kaffe, säd, örter och såpa.

Häggströmarna ägde även del i Strömbäcks glasbruk, Håknässågen med dess varv samt Johannisfors järnbruk.

Sonen Erik Häggström d y övertog rörelsen omkring 1850 och under hans ledning anlades 1855 ett varv på Prästskäret. Det sista fartyget sjösattes där 1883. Då hade de båda varven tillsammans byggt 22 fartyg. Erik Häggström d y vidareutvecklade företaget i alla dess grenar, men efter hans död 1874 fanns ingen kompetent efterträdare utan firman försattes i konkurs 1877.

Dottern Ulrika Häggström bodde kvar i herrgården till sin död 1928. Hon skänkte gården till Västerbottens landsting, som drev lanthushållsskola här åren 1940-82.

Beskrivning av byggnaderna

1. Huvudbyggnaden (Herrgården)

Timrades upp 1849 och försågs med en detaljerad panel med detaljer i empir stil, ritad av komminister J A Linder, Backen. Denne anlätades flitigt av såväl stadsborna i Umeå och Skellefteå som av såg- och bruksägare i Västerbotten vid denna tidpunkt.

Byggnaden vilar på stensockel och är uppförd i en våning med vindsvåning, som endast delvis var inredd för början. Ombyggnaden till lanthushållsskola omkring 1940 innebar vissa för-

brukade uppföra vid sina gårdar vid 1800-talets mitt. Den äldre manbyggnaden med dess välbevarade interiör illustrerar en del av den rörelse som här bedrevs. Tillsammans med parkanläggning och gårdsplan ger husgruppen en föreställning om hur livet tedde sig vid gården då den var centrum för handel, sjöfart och bruksrörelse i trakten.

Mot denna bakgrund finner länsstyrelsen att huvudbyggnaden, flygeln med gamla lanthandeln och lusthuset vid Dalkarlså herrgård på fastigheten Dalkarlså 10:2 i Bygdeå socken, Robertsfors kommun, uppfyller villkoren enligt 1 § byggnadsminneslagen (SFS 1960:690, senaste lydelse 1976:440) och förklarar härmed byggnaderna som byggnadsminne.

Länsstyrelsen meddelar enligt 2 § samma lag följande skyddsföreskrifter.

Byggnadsminnesförklaringen omfattar huvudbyggnaden (a), flygeln med gamla lanthandeln (b) och lusthuset (c), samtliga markerade med raster på bifogade situationsplan.

Skyddade delar

- . Byggnaderna får inte rivas eller flyttas.
- . Byggnaderna får inte till det yttre byggas om eller på annat sätt förändras. Skadade delar i panelen ersättes av nya med samma utförande och utseende.
- . I flygelbyggnaden (byggnad b) får ingrepp i befintlig rumsindelning och stomme inte göras i handelsboden och övriga rum som markerats på bifogad planritning. Inte heller får ingrepp göras i den fasta inredningen.

Underhåll

- . Byggnaderna ska underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten ska utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Samråd i vård- och underhållsfrågor ska ske med länsstyrelsen.

Kringliggande område

- ./.
- . Det område kring byggnaderna som på bilagda karta avgränsats med punktlinje ska hållas i sådant skick, att byggnadernas utseende och karaktär inte förvanskas.

Länsstyrelsen kan ge tillstånd till ändring av byggnadsminnet i strid mot meddelade skyddsföreskrifter om det måste ske för att byggnaden ska vara till nytta eller om eljest särskilda skäl föreligger.

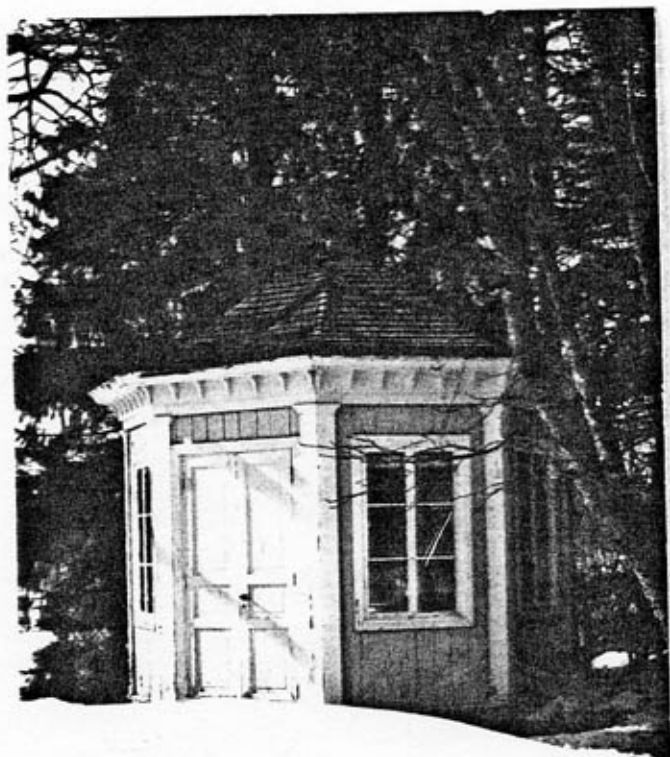
Huvudbyggnaden, flygeln med gamla lanthandeln samt lusthuset
vid DALKARLSÅ HERRGÅRD på fastigheten Dalkarlså 10:2 i Bygdeå
socken, Robertsfors kommun, Västerbottens län

Fotobilaga inför byggnadsminnesförklaring

Fotograf: Richard Artursson, Västerbottens museum

Tid: 25 april 1985

Neg: Förvaras i Västerbottens museum



Lusthuset



Flygeln med lanthandeln, den s k Gammelgården från söder

KOPIA

BESLUT

LÄNSSTYRELSEN

Västerbottens län
Länsantikvarien

1985-06-24

11.392-309-82

Byrådirektör
G Johansson

Byggnadsminnesförklaring av huvudbyggnaden, flygeln med gamla lanthandeln samt lusthuset vid Dalkarlså herrgård på fastigheten Dalkarlså 10:2 i Bygdeå socken, Robertsfors kommun (5 bilagor)

Fråga om byggnadsminnesförklaring väcktes den 23 februari 1982. Riksantikvarieämbetet delar länsantikvariens uppfattning att anläggningen representerar så högt kulturhistoriskt värde att en byggnadsminnesförklaring är väl motiverad.

Byggnadsnämnden i Robertsfors kommun har ingen erinran mot en byggnadsminnesförklaring.

Robertsfors kommun i egenskap av fastighetsägare har genom beslut den 23 januari 1985 godkänt en byggnadsminnesförklaring med föreslagna skyddsföreskrifter.

./.

Dalkarlså herrgård, vars historia och utseende framgår av bilaga, tillhörde släkten Häggström, som under 1800-talet drev ett av de mest betydande företagen i södra Västerbotten. Deras verksamhet startade med handel, men utökades under Erik Häggström d ä och d y med skeppsbyggeri, rederi och bruksrörelse - företaget var delägare i ett flertal bruk, kvarnar och sågverk.

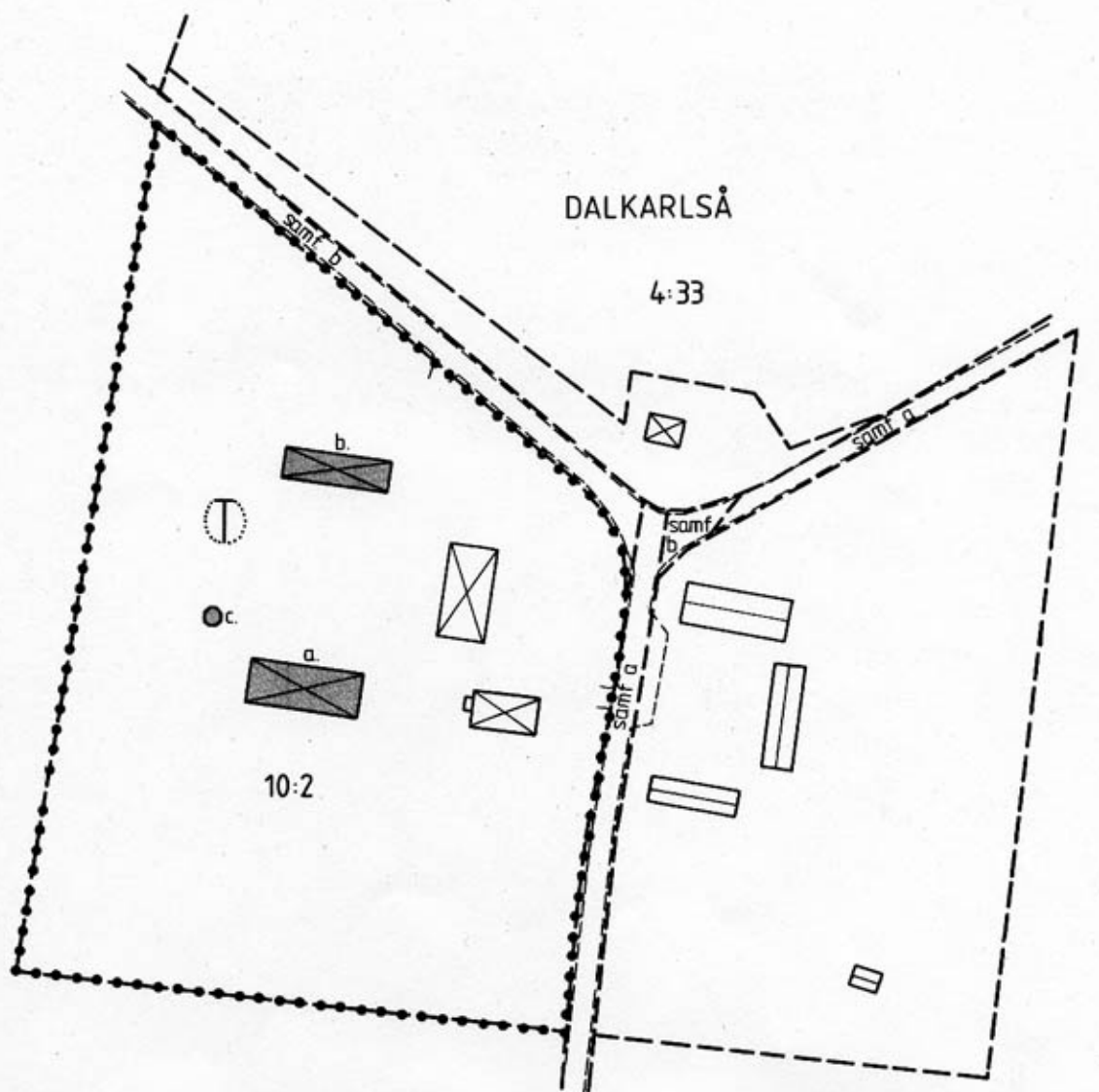
Efter Erik Häggström d y:s död 1874 råkade företaget snart i konkurs. Dottern Ulrika bodde kvar i herrgården till sin död 1928. Hon donerade Dalkarlsågården och en del av dess inventarier till Västerbottens landsting.

Till gården hörde ett omfattande jordbruk. Landstinget inrättade därför Dalkarlså till en lanthushållsskola 1939. Därvid revs de äldre ekonomibyggnaderna och nya byggnader med förläggning och undervisningslokaler uppfördes med fin anpassning till herrgårdens båda boningshus, vilka rustades upp för att återanvändas i skolans verksamhet.

Från den Häggströmska epoken finns i dag tre byggnader kvar: själva herrgårdsbyggnaden, uppförd 1849, det äldre bostadshuset med välbevarad lanthandel samt ett lusthus. Huvudbyggnadens välutförda panel i senempir är ett representativt exempel på den byggnadstyp de norrländska handels- och brukspatronerna

Postadress
901 86 UMEÅGatuadress
Storgatan 71 BTelefon
090-10 70 00Postgiro
3 51 94 - 0

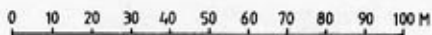
BYGGNADSMINNESFÖRKLARING AV HUVUDBYGGNADEN, FLYGELBYGGNADEN
OCH LUSTHUSET PÅ FASTIGHETEN DALKARLSÅ 10:2 I BYGDEÅ
SOCKEN, ROBERTSFORS KOMMUN



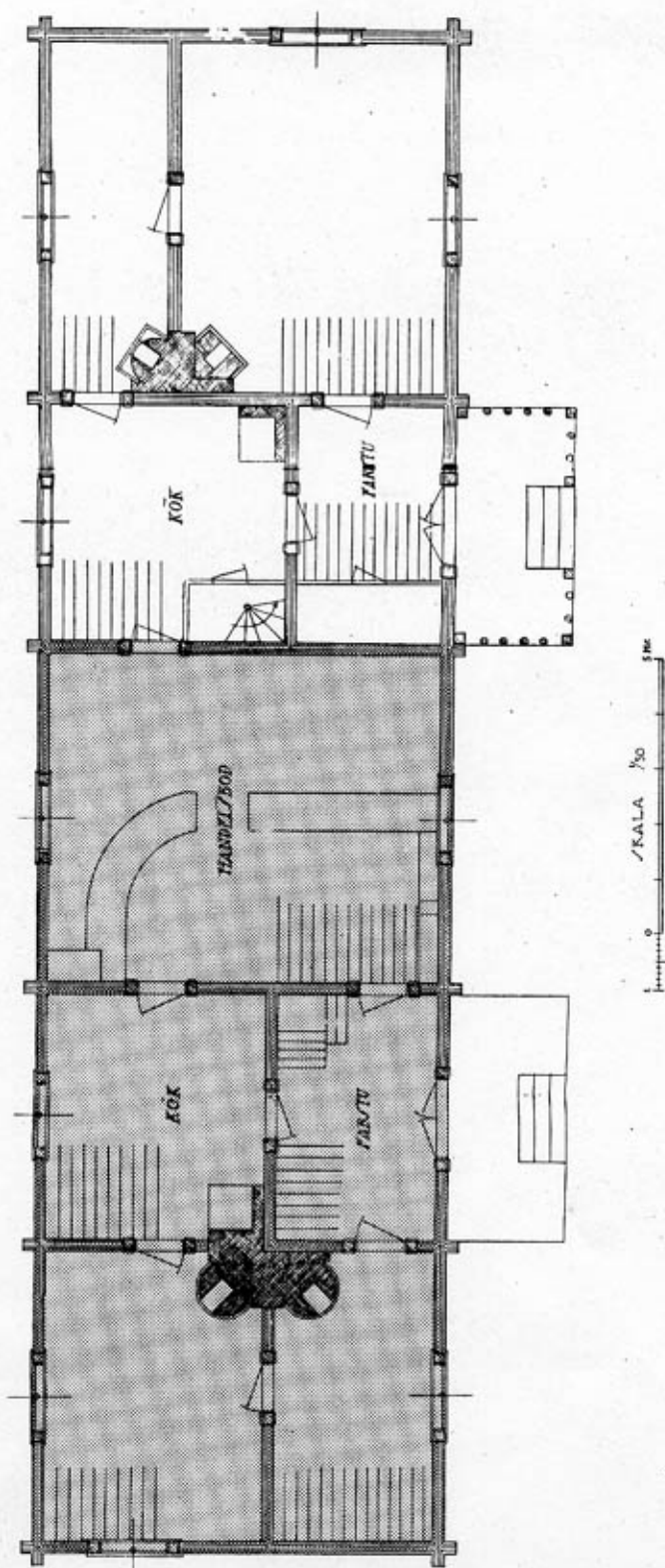
●●● Gräns för skyddsområde kring byggnadsminne

■ Byggnad som åtnjuter skydd enligt byggnadsminneslagen

- a.) Huvudbyggnaden (herrgården)
- b.) Flygeln med gamla lanthandeln,
även kallad Gammelgården
- c.) Lusthuset



BYGGNADSMINNESFÖRKLARING AV VISSA RUM I FLYGELBYGGNADEN (BYGGNAD B)
PÅ FASTIGHETEN DALKARLSÅ 10:2 I BYGDEÅ SOCKEN, ROBERTSFORS KOMMUN



HANDEL/BODEN GRUNDPLAN

■ Interiörer skyddade enligt byggnadsminneslagen

1985-06-24

11.392-309-82

ändringar i rumsindelningen och inredningen. Även om de nya inslagen utförts med pietet och känsla för gårdens kulturhistoriska kvalitéer, har efter ägarnas uttalade önskemål interiören inte belagts med skyddsföreskrifter vid byggnadsminnesförklaringen. Beskrivningen omfattar därför endast byggnadens exteriör.

Panelen består av liggande handhyvlade kälspontade bräder, målade med gul linoljefärg. Knutarna är utformade som pilastrar. Mittpartiet framdraget och krönt med fronton. Krysspostfönster. Takmaterialet är i dag tvåkupigt tegel. Från början hade huset paptak, som byttes till spåntak ca 1858.

Förstukvisten omgjord omkring 1940.

2. Flygeln med gamla lanthandeln, även kallad Gammelgården

Gammelgården var det äldre boningshuset, troligen uppförd omkring 1817. I den västra änden finns lanthandeln och därtill hörande kontor och andra rum bevarade i ursprungligt skick. Hur länge handelsboden legat här är inte utrett, men troligen daterar sig handelsboden från omkring 1850, då den nya herrgården stod färdig.

Byggnaden har timmerstomme och vilar på stensockel. Den är klädd i gulmålad locklistpanel med vita detaljer. Välbevarad portal och dörr vid ingången till handelsboden. Denna byggnad har också äldre fönsterbågar bevarade. Taket är numera täckt med rött tegel.

3. Lusthus

Två lusthus fanns tidigare vid gården. De daterade sig troligen från omkring 1850. Båda var i mycket dåligt skick, då anläggningen restaurerades. Det norra som stod över vinkällaren revs, medan det södra upprustades. Det är åttkantigt och klätt med stående bräder. Taklisten har konsoler. Lusthuset täckt med tälttak av papp krönt med en knopp av trä. Fasaden är målad i grått med vita detaljer.

Park och gård

Kring herrgårdsbyggnaden anlades en park efter ritning av J A Linder. Flera träd som då planterades står fortfarande kvar, bl a björkar, lönnar, cembratallar och granar. En stor trädgård har legat i anslutning till parken mot söder och utnyttjats flitigt under den period då landstinget drev lant-hushållsskola här.



Huvudbyggnaden från norr



Huvudbyggnadens entré mot norr

1985-06-24

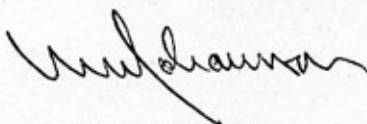
11.392-309-82

Länsstyrelsen erinrar också om bestämmelserna i 53 § byggnadsstadgan att tomt ska hållas i vårdat skick och 50 § samma stadga att byggnad ska underhållas så, att hållfastheten inte äventyras samt brandfara, sanitär olägenhet eller vanprydnad inte uppkommer.

Enligt 14 § lagen om byggnadsminnen gäller detta beslut omedelbart, även om det överklagas.

./. Detta beslut kan överklagas hos kammarrätten, se bilaga.

I detta ärende har länsstyrelsens styrelse beslutat.



Sven Johansson


Karin Eriksson

Bilagor

Byggnadsbeskrivning (bil 1)
Situationsplan (" 2)
Planritning (" 3)
Fotografier (" 4)
Besvärshänvisning (" 5)

Kopia till

riksantikvarieämbetet och statens historiska museer för ev
överklagande (3 ex), delgivningskvitto
byggnadsnämnden, rek
kulturnämnden
Västerbottens museum
Bygdeå hembygdsförening, rek + mb
planenheten
länsantikvarien
kammarrätten i Sundsvall för lagakraftbevis
inskrivningsmyndigheten, rek (efter laga kraft)
fastighetsregistermyndigheten, rek (efter laga kraft)
riksantikvarieämbetet, byggnadsminnesregistret (efter laga kraft)
Västerbottens museum (efter laga kraft)
handlingarna + besvärshänvisning

I gårdsplanens nordvästra hörn ligger en stenkällare på vilken det norra lusthuset tidigare legat.

Hela området gör i dag ett mycket vårdat intryck. Såväl byggnaderna som parken och trädgården togs väl omhand under den period skolan fungerade som lanthushållsskola.